

Матеріали до «Словника фразеологічних синонімів
перекладів Миколи Лукаша» (продовження)

ВИХОВУВАТИ¹

НАВЧАТИ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ, ДАВАТИ ОСВІТУ й т. ін.

доводити до розуму (кого)

Аби я тільки знав, де живуть батьки твої, я з дорогою душею одпродив би тебе до них, та й їх наставив би разом, як треба діти **до розуму доводити**.

Гріммельсгаузен, с. 17.

– От же, їй-Богу і присяй-Богу, – сказав Лісовий, – вирішив я, пане джуро, і постановив покинути к бісу оте дурне лицарювання і вернутись до себе в село та діток своїх **до розуму доводити**, а їх у мене трійко, там як перли оріянські.

Сервантес, с. 394.

Жінка повернулась додому і сказала, що довіку не розлучиться з дитиною, яку мала од Феронда, а житиме сама в хаті і буде сина **до розуму доводити** та хазяйству, що по чоловікові лишилось, лад давати.

Боккаччо, с. 426.

доводити до пуття (кого)

– Пане, я собі чоловік тихий, смирний і потульний, на всяку кривду незлобивий, бо маю жінку й діток, а їх же треба якось годувати й **до пуття доводити**.

Сервантес, с. 84.

¹ Визначити функціонально головний варіант серед залученого до аналізу матеріалу просто неможливо. Про причини свідомого оминання проблеми варіантності ФО під час дослідження синонімії у фраземіці перекладних творів М. Лукаша див.: Скопненко О., Цимбалюк Т. Фразеологічні синоніми в мові художніх перекладів Миколи Лукаша // Лексикографічний бюлетень. – Вип. 10. – 2004. – С. 63 – 71.

ВИХОДИТИ / ВИЙТИ

ІТИ/ПТИ ЗВІДКИ-НЕБУДУТЬ НАЗОВНІ, ЗА МЕЖІ ЧОГОСЬ

вилáзити на світ бóжий

– Та ні ж бо, ні, – пояснив Оме. – Бачите, мадам Лефрансуа, я просто хотів сказати, що сиджу весь час дома, рідко коли **на світ божий вилажу**.

Флобер, с. 125.

віткнути нóса (звідки, куди)

Ну і дощище – плющить, аж пищить,

Хлюпа надворі, в вікно порощить.

Люди сидять по домівках, – нікому

Носа не хочеться **виткнути** з дому.

Родарі, с. 34.

Ще під час антракту ніхто не наважувався **виткнути носа** на вулицю. Бризки дощу залітали в вестибюль кінотеатру.

Стіль, с. 236.

ВІДВЕРТО

ЩИРО, ЧИСТОСЕРДЕЧНО

як на долоні зі сл. викласти

– Питайте мене про що хочете, ваша милість, – відповів Санчо, – і я вам любісінько викладу, **як на долоні**, все, од початку до кінця, тільки прошу вас, пане, не будьте такі оприскливі та мстиві.

Сервантес, с. 192.

як пéред Бóгом святім зі сл. к а з а т и

Та кажу тобі, **як перед Богом святим**, що коли він мене ласкою своєю не оставить, я радо дам тобі обітницю, якої ти жадаєш, або ще й більшу якусь.

Боккаччо, с. 417.

ВІДКРИТО

НЕПРИХОВАНО, НЕТАЄМНО

без оглядків

А Леонелла зраділа, що пані їй у всьому попускає, бо не сміє виказати, а навпаки, ладна повсякчас покрити й попередити, та й загуляла вже *без оглядків*, дбаючи лише про власну втіху.

Сервантес, с. 231 – 232

на миру́

Пустити з'їдь левів собакам на поталу,
Нагарбати собі двірців і капіталу,
Сатрапом бучно жить, усіх і все чавить,
Пиячить *на миру*, блудити вочевидь...

... це все тепер чеснота...

Гюго, с. 200.

сéред білого дня

Ні сіло ні впало притарабанились [люди] на твоє поле *серед білого дня* та й ну міряти, кілочки забивати...

Стіль, с. 119.

у живі́ очі

Аж ні – всі в одну душу так кажуть і говорять; як добре придивитись, то щось воно тут непевне, коли люди *в живі́ очі* проти самої правди, проти життєвого досвіду ось таке стверджують.

Сервантес, с. 294.

ВІДМОВИТИ

ПІД ЧАС СВАТАННЯ, ЗАЛИЦЯННЯ

да́ти відкоша́ (одкоша́) (чому, кому)

А ще говорили, що як хочу я тим його [дона Фернанда] непризвоїтим зазіханням *відкоша дати*, то вони хоч і зараз ладні мене одружити з ким би я сама бажала...

Сервантес, с. 174.

Усі вподобали маркізу, що така була цнотлива і так ловко **дала одкоша** французькому королеві.

Боккаччо, с. 253.

– Боже мій світе? Чи не краще було знов **дати** Лотарієві **одкоша**, як я вже не раз робила, ніж отак дозволити, щоб він мав мене за нечесну й невірну хоча б на сей короткий час, поки я не виведу його з омани?

Сервантес, с. 225.

да́ти ві́дсіч (*чому*)

Лотарієві слова здивували, вразили й приголомшили Ансельма, бо він аж ніяк не сподівався почути їх саме тепер: адже він був певен, що Камілла **дала відсіч** усім отим нарочитим Лотарієвим замахам, і він ладен був уже святкувати цю преславну перемогу.

Сервантес, с. 222.

да́ти об́лизня (*кому*)

Приємно, аж лоскітно, вислухувати їхні [кавалерів] освідчення, бачити їхні кислі фізіономії, коли **даси** їм **облизня**.

Стіль, с. 237.

ВІДОМО

УЖИТО ДЛЯ ПОЯСНЕННЯ ЯКОЇСЬ ПРИЧИНИ, НАСЛІДКУ

не секрет

[Трістан (*до Теодоро*):]

Ще учора, **не секрет**,

в вас була Марчелла пташка,

а тепер уже комашка.

Лопе де Вега, с. 230.

не мені каза́ти й не тобі слухати

Хоч я в тебе одіта і обута, та **не мені казати й не тобі слухати**, яка мені од тебе шана в постелі, що я вже й забула, коли ми вдвох спали.

Боккаччо, с. 571.

ЩО-НЕБУДЬ ДАВНО ВСІМ ВІДОМЕ

старá пісня

Стара пісня [, префекте], не вперше чуємо... Я через те і в комуністи пішов...

Стіль, с. 120.

та са́ма пісня

[Гомін у юрбі:]

Два шахраї... Один то грець...

Край трону дурень... І мудрець...

Та сама пісня... знана всім...

Той шепче щось... А той за ним...

Гете, с. 222.

ВІДПЛИСТИ

ВИРУШИТИ В ПЛАВАННЯ

удáрити у вéсла

Побачивши Зораїда, що всі втікачі вже в фелюку посідали і от-от у *весла вдарять*, а батько її та інші маври пов'язані лежать, почала казати потурнакові, щоб я тих маврів велів розв'язати, а батька її на волю пустив...

Сервантес, с. 268.

сісти на вéсла

В п'ятницю, тобто другого дня по моїй розмові з Зораїдою, як тільки ввечеріло, потурнак закинув якоря в затоці якраз проти того місця, де жила прекрасна мавританка. Християни, що мали *сісти на весла*, попричаювались хто де поблизу того будинку.

Сервантес, с. 267.

ВІДПОВІДНІСТЬ

ЗВЕСТИСЯ ДО ТОГО САМОГО

бу на бу, му на му

Отож, люб'язні мої дами, так і живіть, – оддавайте всякому віть за віть, а не можете тепер, то оддайте в четвер, от воно й вийде – **бу на бу, му на му**, як гукнеш, так і одгукнеться.

Боккаччо, с. 572.

виходити на одно (одне)

– Друже Санчо, – зауважив Дон Кіхот, – як є добра сума, а в тій сумі добра сума, то воно **на одно виходить**.

Сервантес, с. 369.

[Люцифер:]

Дуб віковий і муха-одноденка,
Живе, радіє, любить і вмирає,
Звершивши труд свій, здійснивши
бажання.

Не час біжить – міняємося ми.

Чи вік, чи день, все **на одно виходить**.

Мадач, с. 36.

Якщо Олександр Великий розрубав Гордіїв вузол, мовлячи: «Розрубав чи розв'язав – **на одне виходить!**», і се не завадило йому стати всевладним паном над усією Азією, то так само і я, щоб одчарувати Дульсінею, сам одшмагаю Санча проти його волі...

Сервантес, с. 610.

віть за віть

– І я, – каже [купець], – так само чиню, бо хоч вір жінці, хоч ні, вона там однаково у гречку вскочить, то нехай уже буде в нас так за так і **віть за віть**: як, мовляли, гукаш, так і одгукнеться.

Боккаччо, с. 347.

так за так

Тим, що я його [Спінеллочча] все-таки люблю, не хочу я іншої помсти, як йому **так за так** заплатити: він із мою жінкою жартував, а я хочу пожартувати з тобою.

Боккаччо, с. 719.

що хрін із редькою, що редька з хріном

Отож я й думаю, що коли всі дуеньї, хоч якого шталту і штибу, причепи і нахаби, то що вже казать про горопашних, як отся грахвиня Трихвоста, чи нехай Трихвалда, бо воно **що хрін із редькою, що редька з хріном**, все на одно виходить.

Сервантес, с. 510.

як гукáеш / гукнéш, так і одгукнéться

Отож, люб'язні мої дами, так і живіть, – оддавайте всякому віть за віть, а не можете тепер, то оддайте в четвер, от воно й вийде – бу на бу, му на му, **як гукнеш, так і одгукнеться**.

Боккаччо, с. 572.

... хоч вір жінці, хоч ні, вона там однаково у гречку вскочить, то нехай уже буде в нас так за так і *віть за віть*: **як**, мовляли, *гукаєш, так і одгукнеться*.

Боккаччо, с. 347.

ВІДРАЗУ

У ТОЙ САМИЙ ЧАС, У МОМЕНТ МОВЛЕННЯ, НЕГАЙНО

без угáйки

Сподіваючись, що їй удасться залагодити сю справу, може, й поинакшому, ніж вона спершу подумала, мати знову попрохала сина щиро відкрити їй свою схотінку, обіцяючи влаштувати **без угайки** все згідно з його бажанням.

Боккаччо, с. 340.

за однім прісідом

Санчо зняв із осла свою здобич, і, розташувавшись на зеленій траві, наші зголоджені шукачі пригод одбули **за одним прісідом** сніданок, обід, полуденок і вечерю...

Сервантес, с. 108.

з ма́ху

...ми [мандровані рицарі]... ворогів знаємо не мальованих, як тамті, а таки натуральних, живих, і нападаємо на них при першій-ліпшій нагоді, і вдаряємо **з маху**...

Сервантес, с. 364.

Одняв він дубину в одного з драбуг
І вклав трьох напасників *з маху*,
А решта втекла зі страху.

Шиллер, с. 147.

однім з́амахом

Іди ж тепер [батьку], поплач із жінками і вбий із лютості своєї *одним замахом* його [Гвіскарда] й мене, як уже тобі здається, що ми тої кари заслужили!

Боккаччо, с. 248.

— От бачиш, — каже Каландріно, — а ти мені зразу не вірив, як я тобі сказав.

Я, брате мій, такий: на котру гляну, то вже й моя. Хто б іще зумів *одним замахом* таку кралю прилюбити?

Боккаччо, с. 766.

однім ма́хом

Дон Кіхот так кресонував мечем, що *одним махом* одтяв од того дрючка дві третини, але тим цурпалком, що йому в руках зостався, носій лулуснував рицаря по плечу, якого щит не міг захистити од грубої мужицької сили, і бідний Дон Кіхот грюпнувся з коня, як непришний.

Сервантес, с. 328.

тої ж мїті

Тогді велів [король] дати графові одяг і зброю, слуги й коні — все, що годиться мати такому іменитому чоловікові; сей наказ був виконаний *тої ж миті*.

Боккаччо, с. 346.

у два ма́хи

Той гвалт усіх нас дуже налякав і занепокоїв; потурнак, збагнувши, чим таке діло нам загрожує, вирішив зацитькати старого, поки по всьому дому пополох не пішов, і *в два махи* кинувся до Хаджі-Мурата, а за ним іще дехто з наших.

Сервантес, с. 268.

у ту ж мить

[Командор:]

...забувається **в ту ж мить**

те, що ним оволодіть

можна без труда тяжкого.

Лопе де Вега, с. 78.

ВІДСТОЮВАТИ

*ДОТРИМУЮЧИСЬ ПЕВНИХ ПОГЛЯДІВ, ДУМОК, УПЕРТО ВІД-
СТОЮВАТИ / ВІДСТОЯТИ ЇХ*

наполягати на своєму

Пані, слухаючи мужа, плакала й казала, що не бажає од нього такої милости, та хоть як вона одмагалась, Джільберто твердо **наполягав на своєму**.

Боккаччо, с. 813.

поставити на своєму

А коли я й завів був ото суперечку про платню, то не сам од себе, а з жінчиного призводу, бо вона в мене така – як убгає щось у голову, то поти буде товкмачить, поки **на своєму не поставить**...

Сервантес, с. 370.

правити своє

Одні казали, що то Ламберти [найшляхетніший рід], другі – Уберти, одне слово – кожен **своє правив**, як хто розумів.

Боккаччо, с. 592.

Словами можна без кінця сперечатися: ти **своє правитимеш**, я своє, а пуття з того не буде ніякого.

Боккаччо, с. 349.

провадити своє

Упливло небагато часу, і майже всі неаполітанці, в тому числі сама Кателла, гадали, що він і справді любить уже ту, іншу; Річчардо ж так уперто **своє провадив**, що скоро вже ніхто в тому не сумнівався.

Боккаччо, с. 195.

Навіщо ж ото так уперто **своє провадити**, противно до того, що всі люде кажуть?

Боккаччо, с. 349.

стояти на своєму

Тоді пані сказала все по щирості Жанетті, та вона ще твердійше **на своєму стояла**.

Боккаччо, с. 342.

[Анаксагор (до Фалеса):]

То **на своєму** ти **стоїш** несхибно;

Яких тобі ще доказів потрібно?

Гете, с. 339.

Але Шарль, всупереч звичаєві, **стояв на своєму**, бо був пересвідчений, що ця розвага вийде їй [Еммі] на користь.

Флобер, с. 203.

ЗАХИЩАТИ / ЗАХИСТИТИ ВСІМА СИЛАМИ ЩО-НЕБУДЬ

стояти / стáти горюю (за що)

[Лавренсія:]

Гей, сюди, жінки, дівчата!

Як одна, усі **горюю**

станьмо всі за нашу честь!

Лопе де Вега, с. 116.

Слушайте, Леруа, мене переконувати нічого. Але є такі люди, що за мир **стоять горюю**, а комуністів не люблять.

Стіль, с. 381.

ВІДСУТНІЙ

ЩО-НЕБУДЬ АБСОЛЮТНО ВІДСУТНЄ

було ані слідно (чого)

Там [у маєтку] вона [пані] раптово занедужала: такі обняли її млості, що жадної ознаки життя **ані слідно було**. Покликали лікаря – мертва, каже.

Боккаччо, с. 805.

не було ані сліду (*чого*)

Як на те, вітру *не було ані сліду*, і туди позліталася сила-силенна мух та гедзів: вони сідали їй на порепане тіло і тнули, мов гострими голками шпигали...

Боккаччо, с. 712.

ЯКОГО НЕМАЄ

ані сліду (*чого*)

Обшукали всі дороги, обшугали всі ліси, обникали всі закамарки і аж на третій день таки знайшли своє сумку Леандру в горах-нетрях, у печері: була вона в самій сорочці, а грошей чималих і клейнодів дорогих, що з дому була взяла, ніде *ані сліду*.

Сервантес, с. 324.

ВІДЧАЙ

ПОЧУТТЯ ДУШЕВНОГО БОЛЮ, БЕЗВИХІДНОСТІ

бідна голівонько

Почувши сеє [що приїхав Ламбертуччо], мадонна Ізабетта так і похолола на місці: що тут діяти, *бідна голівонько*?

Боккаччо, с. 639.

бідна моя голівонько (голівонька, голівонько, голівонька)

Ступивши на поріг кухні, жінка заголосила:

– Ой, Маріє, Маріє! Що тут твориться?! Як його і в світі жити? *Бідна моя голівонька.*

Стіль, с. 12.

– Ох, яка ж нещаслива наша жіноча доля, ох, за віщо ж ми любимо наших недостойних чоловіків! *Бідна ж моя голівонько!*

Боккаччо, с. 405.

...а я – *бідна моя голівонька!* – жонатий, а до того ще й неписьменний, ні аз, ні буки не втну...

Сервантес, с. 159.

Бідна ж моя головонько! Добре знаю – се так само певно, як те, що люди родяться, аби помирати, – начитався він [Дон Кіхот] отих проклятих книжок, от вони й засліпили йому розум.

Сервантес, с. 41.

Довго вона [вдова] так бідкалась, потім стала шукати способу, як би додолу злізти; нічого не придумавши, знов почала рюмати і думала собі слушно та невесело: «**Бідна моя головонько**, що скажуть брати мої, родичі й сусіди, всі флорентинці, коли дізнаються, що мене тут голою застали?»

Боккаччо, с. 707.

голівонько моя безталанна

Коли вже те світло буде, щоб я тебе виганьбила як слід, собако ти шо-лудивий, лайдаку проклятий! Ох, **голівонько ж моя безталанна!** Кого я так довго й так вірно любила?

Боккаччо, с. 405.

пагуба на мою голову

[Адам:]

Запрагло серце гіркоти. Полин
Мені в вино, жало в червоні губи,
І пагуба на голову мою!

Мадач, с. 80.

ой лишенько

Як почувла те жінка, то наче хто її по голові вдарив.

– **Ой лишенько!** – скрикнула вона. – Що ви кажете, отче велебний, я ж думала, що ви свята людина. Чи подоба ж святому такії речі до жінки обертати, як вона у його ради питає?

Боккаччо, с. 424.

– **Ой лишенько!** – сплеснула руками небога. – Щоб я так жива була, се вже дядько мій ізнов у мандровані лицарі хоче!

Сервантес, с. 342.

ой лишенько моє

Тимчасом настигла і служниця, – вбігла в ту башту, сплеснула руками й заголосила: – **Ой лишенько моє!** Де ви, панійко моя люба?

Боккаччо, с. 715.

па́дку мій (мій па́дку)

[Фрондосо:]

Ні, її [Пасквалу] не залякати!

[Суддя:]

Чом спинився? Дужче, кате!

[Пасквала:]

Ай, **мій падку!**

Лопе де Вега, с. 142.

Гляне Санчо – тут Сірий тікає, а там пан простягся: куди ж його, **падку мій**, вдаритися перше?

Сервантес, с. 387.

ВІДЧУВАТИ

УГАДУВАТИ / УГАДАТИ ЧУТТЯМ

відчува́ти (чу́ти) нутро́м (кого, що)

[юрба:]

А підозрілі? Кожен підозрілий

Це, безперечно, ворог, бо народ

Нутром їх **відчуває** непохибно.

Мадач, с. 130.

– Кому ви кажете! – запишався Санчо. – Не гадайте собі, що я не знаюся гаразд на винах. Повірите, пане джуро, я од природи всяке вино **нутром чую**: тільки нюхну разок і тут же вам усе розкажу й розмажу: і відки воно, і якого сорту...

Сервантес, с. 396 – 397.

душá чу́є (що)

Уже в мені й ревності стали потроху ворухитись – не те, щоб я обавлявся якої несподіваної зради від моєї вірної і щирої Люсінди, а **чула**, мабуть, **душа**, що готувала їй лиха доля...

Сервантес, с. 142.

Отож не жалійте, що послухаетесь моєї поради, сідайте на коня, якщо здужаєте, а ні, то я підсаджу, та й їдьмо звідси, бо **чує** моя **душа**, що зараз нам більше ноги потрібні, як руки.

Сервантес, с. 132.

сёрцем чу́ти / почу́ти (*що, кого*)

Як побачили вони [внуки] за столом графа, обсіли його кругом і лашились до його, ніби якась недовідома сила їх на те штовхала, ніби **почули** вони **серцем**, що то їхній дід.

Боккаччо, с. 343.

[Адам:]

Нащо відіпхнув я

Від себе боже провидіння? **Серцем**

Його я **чув**, але не шанував,

Умом жадав його, але даремно!

Мадач, с. 32.

[Турбота:]

В полі, в морі, завше, всюди

Серцем чують мене люди,

Не шукаючи, знайдуть,

Улещаячи, кленуть.

Гете, с. 481.

ВІРИТИ

СПРИЙМАТИ / СПРИЙНЯТИ СЕРЙОЗНО

бра́ти (узя́ти) за щі́ру пра́вду (*що*)

Один лише Санчо Панса **брав за щирю правду** все те, що його пан торочив, хоч і знав його з самого мальства, хто він такий і що.

Сервантес, с. 74.

Правда, дехто вважає, що ти надто вже великий легковір, коли **взяв за щирю правду** оте губернаторство над островом, що тобі пропонує присутній тут пан Дон Кіхот.

Сервантес, с. 353.

дава́ти/да́ти [по́вну] ві́ру (*чому*)

І багато ще такого казав він [святий муж] про його [Чаппеллетто-ву] праведність та непорочність і речами своїми, яким тамтешні краяне

давали повну віру, так утовкмачив їм у голову побожні помисли, що, як скінчилася одправа, всі натовпом посунули цілувати ноги й руки покійникові і розідрали на канцур'є одежу на йому...

Боккаччо, с. 241.

...і в навісній голові його [Дон Кіхота] заманячили постаті Балдуїна, якого поранив і залишив у горах Карло Малий, та маркіза Мантуанського: історія znana дітям, відома юнакам і люба старим людям, що **дають** їй **віру**, хоч у ній стільки правди, як у Магометових чудесах.

Сервантес, с. 40.

Поки Анікіно говорив, пані дивилась на його пильно. Вона **дала повну віру** його словам, і в її душі такий зустрічний племінь загорівся, що вона теж зітхнула не раз та й не два...

Боккаччо, с. 644.

діймати (доймати) віри (чому)

Через те деякі люде **діймають** снам такої самої **віри**, як і отому, що вони уявки бачуть, і радіють із своїх снів, чи сумують, залежно од того, чи добре чи лихе їм наснитися.

Боккаччо, с. 485.

[Мефістофель (до Учня):]

Словами споряють всі на теми,

Словами творять всі системи,

Словам тим **віри** всі **діймають**,

Із слова букв не викидають.

Гете, с. 78.

Тут почала вона [дама] розпитувати в нього про всіх родичів, називаючи їхні імена. Андреуччо відповідав їй і все більше **доймав віри** тим вигадкам, яким би мусів не вірити анітрохи.

Боккаччо, с. 298.

пойняти віри (чому)

І якби оці сітки, що займають невеликий, бачиться, простір, оповили були весь земний круг, я став би шукати нових світів, аби обійти їх не ушкодивши; щоб же ви більшої **пойняли віри** отсій моїй гіперболі, знайте, що се вам обіцяє не хто інший, як сам Дон Кіхот з Ламанчі...

Сервантес, с. 601.

МАТИ ДОВІР'Я

вірити своїм очам

Не вірю я чужим речам,

А вірю я своїм очам.

Дозвольте, синьйори, самому

розглянуться

На всі ті міста – у натурі, без глянцю.

Родарі, с. 47.

діймати віри (кому)

Хто міг би думать, що в мої обійми

Схоплю я ту розкішну,

Ту недосягну мрію?

Як я скажу – хто **віри** мені **дійме**,

Що я ту вроду пишну

Вже цілувати смію?

Боккаччо, с. 744.

діймати правди (кому)

...вони [ченці] там уже володарі й господарі і роздають помершим душам кому кращі, кому гірші місця, залежно од того, хто їм скільки грошей одписав; отак вони й сами себе дурять, як узагалі в щось вірять, і тих, хто їм **правди діймає**.

Боккаччо, с. 464 – 465.

додержати віри (кому)

[Крессіда (до Троїла):]

Ох, ми дурненькі!

Сама призналась, зрадила себе –

Хто ж нам тепер і як **додержить віри**?

Шекспір, с. 381.

покладати надію (на кого, на що)

[Теодоро:]

А як Марчелла? Це ж для неї зрада...

Жінки на нас **надії покладають**,

а ми... Та ні, з них кожна зміні рада...

Лопе де Вега, с. 221.

Поки троє братів жили отак широко та все боргували, як готових грошей не ставало, на Англію твердо **надію покладавши**, аж тут неждано-негадано завелась у тій Англії усобиця між королем та його сином, і весь острів надвоє розколовся – той за одного руку тягне, а той за другого...

Боккаччо, с. 285.

признати рацію (кому)

– А такі [докази], – одповів Скальца, – що не тільки ти, а й сам суперечник мій змушений буде **признати** мені **рацію**.

Боккаччо, с. 593.

ВЛУЧНО

ЧІТКО РОЗКРИВАТИ, ВІДБИВАТИ СУТЬ ЧОГО-НЕБУДЬ

вліпнати в саме око

[Нестор:] (*убік*)

Оце воно! **Вліпив у саме око!**

[Діомед:] (*убік*)

А цей мовчить, впивається хвалою.

Шекспір, с. 370.

як в (ув) око вліпнати

От і зараз крутиться в мене на умі їх [приповідок] четвірко, що скажу, як до кошика грушки зложу, і таки не змилю, а **як в око вліплю...**

Сервантес, с. 532.

– Хоть і заложуся, – сказав Санчо, – що як не назвали його тими знаменитими кінськими найменнями, то не звать же, мабуть, і Росинантом, як у мого пана: ото вже назвав, **як ув око вліпив!**

Сервантес, с. 519.

як до кошика грушкі зложу зі сл. с к а з а т и

От і зараз крутиться в мене на умі їх [приповідок] четвірко, що скажу, **як до кошика грушки зложу**, і таки не змилю, а як в око вліплю; тільки, мать, не говоритиму, бо хто мовчить, той двох пересанчить.

Сервантес, с. 532.

ВОЛОДІТИ / ЗАВОЛОДІТИ

МАТИ ЩО-НЕБУДЬ У СВОЇЙ ВЛАСНОСТІ

прибрати до рук (*що*)

А з другого боку, американцям треба буде не більше двох-трьох років, щоб **прибрати до рук** усе наше господарство під тим приводом, що тільки вони зуміють захистити нас від комуністів.

Стіль, с. 251.

ПІДПОРЯДКУВАВШИ СВОЇЙ ВОЛІ, РОЗПОРЯДЖАТИСЯ / РОЗПОРЯДИТИСЯ КИМ-, ЧИМ-НЕБУДЬ

тримати за віжки (*що*)

Там Правда, що її святою називали,
Та мало знали, більше уникали,
Моє життя рвучке **тримала за віжки**...

Шиллер, с. 106.

узяти сілу (*над ким*)

Та вже чи так, чи інак, а ліпота твоя чудовна таку **взяла** надо мною **силу**, що мушу жадати любови твоєї.

Боккаччо, с. 424.

ВОРОГУВАТИ

ВИКЛИКАТИ ВОРОЖНЕЧУ, ЧВАРИ

пійти на рózбрат, *перен.* (*між чим*)

Коли отак між пустельниковим дияволом і дівчининим пеклом **пійшло на рózбрат** через надмірну жадобу з одного боку і недостатню спромогу з другого, сталося, що в Капсі вибухла пожежа, і батько Алібек згорів у своєму домі з дітьми і всією родиною...

Боккаччо, с. 442.

сіяти ворожнечу (*серед кого*)

– Прошу вас не зачіпати політичних справ у класах, – попередив Шевро. – Я прекрасно знаю, що є люди, які **сіють ворожнечу** навіть серед дітей...

Стіль, с. 313.

ВОЮВАТИ

БИТИСЯ ЗІ ЗБРОЄЮ В РУКАХ

вой воювати

Хоч які ви страшні **вої воюєте**, хоч яких ворогів побиваєте, а ніхто ж то не бачить і не знає, так воно все і зостанеться, мовчанням замуроване, всупереч тому, чого ваша милість хотіла і чого заслужила.

Сервантес, с. 120.

...глянь, друже мій Санчо, що там попереду бовваніє: то тридцять, якщо не більше, потворних велетнів, що з ними я наважився **вой воювати** і всіх до ноги перебити.

Сервантес, с. 51.

ПОЧИНАТИ / ПОЧАТИ ПРОТИ КОГО-НЕБУДЬ ВІЙНУ

знести мечі (*за кого, проти кого*)

[Цісар (*до Фауста*):]

Проте прошу вас, в цю врочисту мить

Охочі руки від мечів прийміть;

Шануйте час, коли тут тисячі

Знесуть за нас чи проти нас **мечі**.

Гете, с. 441.

зняти зброю (*на кого*)

[Баррільдо:]

На пана **зброю** має **знять** село?

[Естеван:]

Король наш пан, та ще господь на небі,

а не тиран, що людям творить зло.

Лопе де Вега, с. 111.

іті́ / піті́ війно́ю (*на кого*)

[Єва:]

Та, виріши надмірно, тая сила

Іде на матір смертною **війною**...

Якщо заради слави голосної

Твій батько зрадить рідний край

священний, –

Я проклену його. Молімся, сину.

Мадач, с. 54.

Вони [гості] прощають вам [, місячани], що ви **пішли війною** на гостинного Ягагу, який уклав мир з синьосяйною Вахою, володаркою небесних просторів...

Слін Пелін, с. 166.

підня́ти мечá

[Паріс (*до Приама*):]

Нема ж такого нищого між нами,

Щоб так спідлів, щоб не **підняв меча**,

Боронячи Єлену, і немає

Шляхетного такого, щоб гадав,

Що за Єлену вмерти непристойно.

Шекспір, с. 363.

узятися за збро́ю

[Мефістофель (*до Фауста*):]

Усяке тут [у царстві] **за зброю узялося**,

Бо жить – бороться...

Так воно і йшлося.

Гете, с. 433.

ВРАЗИТИ

ЗАВДАТИ ДУШЕВНОГО БОЛЮ, ЖАЛЮ

мов ножа́ в се́рце да́ти (*кому*)

Як почув те ревнивець, то **мов** хто йому **ножа в серце дав**; аби не кортіло йому вивідати геть чисто все, то кинув би сповідь та й пійшов.

Боккаччо, с. 635.

ніби обухом по голові вдáрити (кого)

Емма аж знітилась, **ніби її вдарив** хто **обухом по голові**. А Лере ходив од вікна до столу й назад та все примовляв...

Флобер, с. 272.

*СПРАВЛЯЮЧИ ГЛИБОКЕ ВРАЖЕННЯ, НАДОВГО
ЗАПАМ'ЯТОВУВАТИСЯ / ЗАПАМ'ЯТАТИСЯ*

запа́сти в ду́шу (кому, чію)

І так сії слова **запали в душу** французькому королеві, що, не бачивши маркізи зроду в вічі, загорівся він як стій до неї жагою і задумав, у похід рушаючи, ладуватися на корабель не де, а тільки в Генуї...

Боккаччо, с. 251.

Марив я в дитинстві про чудні краї,
Змалку **в** мою **душу** казка та **запала**
Про пишноти Сходу, про Сарданапала...

Верлен, с. 27.

звору́шувати до слі́з (кого)

Ти дуже побожний як і вірний твій друг Рене Даліз
Пишнота церковна **зворушує** вас **до слі́з**
О дев'ятій як газ зблакитніє
з дорміторію до каплиці
Викрадемоє було та й ну цілу ніч
молиться

Аполлінер, с. 317.

Джерела

Аполлінер – Аполлінер Гійом / Лукаш М. О. Від Боккаччо до Аполлінера: Переклади. – К., 1990. – С. 300 – 316.

Боккаччо – Боккаччо Джованні. Декамерон / Пер. з італ. М. Лукаш. – К., 2006. – 896 с.

- Верлен** – Верлен Поль. Лірика / Пер. з франц. М. Рильський, М. Лукаш, Г. Кочур. – К., 1968. – 174 с.
- Гете** – Гете Йоганн-Вольфганг. Фауст: Трагедія / Пер. з нім. М. Лукаш. – К., 1981. – 540 с.
- Гюго** – Гюго Віктор / Лукаш М. О. Від Боккаччо до Аполліне-ра: Переклади. – К., 1990. – С. 193 – 203.
- Гріммельс-гаузен** – Гріммельсгаузен Ганс Якоб Крістоффель фон. Пригоди Простака Простаковича [Уривки] / Пер. з нім. М. Лукаш // Україна. – 1988. – № 50. – С. 16 – 17.
- Єлін Пелін** – Єлін Пелін. Ян Бібіян: Повість-казка / Пер. з болг. М. Лукаш. – К., 1961. – 195 с.
- Лопе де Вега** – Вега Карпіо Лопе Фелікс де. Овеча криниця. Собака на сні / Пер. з ісп. М. Лукаш. – К., 1962. – 359 с.
- Мадач** – Мадач Імре. Трагедія людини: Драматична поема / Пер. з угор. М. Лукаш. – К., 1967. – 252 с.
- Родарі** – Родарі Джанні. У небі і на землі / Пер. з італ. М. Лукаш та Г. Кочур. – К., 1966. – 80 с.
- Сервантес** – Сервантес Сааведра Мігель де. Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі / Пер. з ісп. М. Лукаш, А. Перепа-дя. – К., 1995. – 703 с.
- Стіль** – Стіль Андре. Перший удар / Пер. з франц. М. Лукаш. – К., 1953. – 412 с.
- Флобер** – Флобер Гюстав. Мадам Боварі. Побут провінції / Пер. з франц. М. Лукаш. – К., 1961. – 237 с.
- Шекспір** – Шекспір Вільям. Троїл і Крессіда: Драма / Пер. з англ. М. Лукаш // Шекспір Вільям. Твори: В 6-ти т. – Т. 4. – К., 1986. – С. 331 – 435.